

AZƏRBAYCAN MİLLİ ELMLƏR AKADEMİYASI
NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES OF AZERBAIJAN
НАЦИОНАЛЬНАЯ АКАДЕМИЯ НАУК АЗЕРБАЙДЖАНА

XƏBƏRLƏR
TRANSACTIONS
ИЗВЕСТИЯ

HUMANİTAR ELMLƏR
HUMANITIES
ГУМАНИТАРНЫЕ НАУКИ

Xüsusi buraxılış

№ 1

BAKİ – «ELM» – 2013

AYBƏNİZ ÖLİYEVA-KƏNGƏRLİ

Filologiya üzrə elmlər doktoru

Mərkəzi Elmi Kitabxana
biblio_az@yahoo.com

**FİRİDUN BƏY KÖÇƏRLİNİN "BALALARA HƏDİYYƏ"
KİTABI İLK ANTOLOJİ FOLKLOR NƏŞRLƏRİNDƏN
BİRİ KİMİ**

Açar sözlər: folklor, toplu, kitab, folklor nümunələri, folklor antologiyası, uşaq kitabı

Key words: folklore, collection, book, folklore examples, folklore anthology and children's book

Ключевые слова: фольклор, сборник, книга, образцы фольклора, антология фольклора, детская книга

On doqquzuncu yüzillikdə texnoloji proseslərin kitab işi sahəsində dəyişikliklər yaratması nəticəsində Azərbaycan folklor kitabı bir çox istiqamətlər üzrə keyfiyyətə yeniləşmə keçirir. Bu baxımdan ən əlamətdar hadisələrdən biri əlyazma-kitab mərhələsinin öz yerini texnoloji imkanın ortaya gətirdiyi başqa bir mərhələyə – çap kitabı mərhələsinə buraxmasıdır. Daşbasma üsulu və maşın çapı ilə kitab nəşrinə İstanbul, Təbriz, İsfahan, Kəlkütə, Tiflis, İrəvan və Bakı kimi inkişaf etmiş Şərq şəhərlərində xeyli əvvəllər – XVIII yüzillikdə başlanmış olsa da, həmin nəşrlər folklor mətnlərini deyil, əsasən Şərq, o cümlədən də Azərbaycan klassik ədəbiyyatına aid nümunələri əhatə etmişdir. Folklor mətni sahəsindəki ilk nəşrlər isə on doqquzuncu yüzilliyin axırlarından etibarən işiq üzü görməyə başlamışdır.

Bu sıradan görkəmli ziyalı və maarif xadimi Məmmədvali Qəmərli-nin 1899-cu ildə İrəvanda nəşr etdirdiyi "Atalar sözü" kitabının özünə-məxsus yeri və tarixi-mədəni əhəmiyyəti vardır [1]. Çünki bu kitab folklor sahəsində haqqında danışılan prosesin, yəni əlyazma-kitabdən çap kitabına keçidinin əsasını qoymuşdur. Bunun ardınca işiq üzü gören "Məlik Məmməd" (1911) kitabı həmin sahəyə ziyalı marağının daha bir ifadəsi olur [2].

XX əsrin əvvəllərinə aid ilk folklor nəşrləri sırasında görkəmli maarif xadimi və ədəbiyyatşünas Fəridun bəy Köçərli-nin toplayıb çap etdirdiyi "Balalara hədiyyə" kitabı da mühüm əhəmiyyət kəsb edir. 1912-ci ildə Bakıda neft milyonu İsa bəy Aşurbəylinin "Kaspi" mətbəəsində nəşr olunmuş bu kitab da Yusif Vəzir Cəmənzəminlinin "Məlik Məhəmməd" nəgüli kitabı kimi uşaqlar üçün nəzərdə tutulmuşdur. Poliqrafik baxımdan 26x19 sm ölçüsündə olan yüz bir səhifəlik məcmuonun qiyməti əlli qəpikdir [3]. Titul səhifəsində iri şriftlə "Balalara hədiyyə" sorlovho-si verildikdən sonra nisbətən xırda şriftlə kitabın antologiya səciyyəsinə ifadə edən yığcam bir mündəricə açıqlanmışdır: "Milli nəgüli və hekayələr, məsəl və tapmaca (bilməcə) və nəvbənöv mənzumələr məcmuəsi" [3, 2].

Qeyd etmək lazımdır ki, Fəridun bəy Köçərli "Balalara hədiyyə" kitabına daxil etdiyi folklor nümunələrinin böyük əksəriyyətini bu topluya qədər Qori Müəllimlər Seminariyasındakı fəaliyyəti dövründə SMOMPK məcmuəsinin müxtəlif buraxılışlarında müəyyən şərhlərlə həm orijinalda, həm də sətiri tərcümədə oxuculara çatdırmışdı [4, 129]. Bununla belə, Fəridun bəy-in topladığı çoxsaylı folklor materiallarının SMOMPK məcmuəsindən, o cümlədən, "Balalara hədiyyə" toplusundan qıracı qalan hissəsi də ki-fayət qədər böyük həcm əhatəsinə malik olmuşdur.

"Balalara hədiyyə" kitabına müəllifin özünün yazdığı "Mühərririn İfadəyi-məramı" şərhövhəli müqəddimədən bura da daxil edilmişdir. "Məcmuəyə daxil olan əsərlərdən savay bizdə həddən ziyada aşıqlar sözü, deyimlər, eşqnamələr, tərif, bayatlar, tapmacalar, bağlamalar, ağıncı sözlər və məsəllər vardır ki, onların tolim kitabına salınması münasib görünmədi" [3, 3]. Təəssüf ki, haqqında söz açılan folklor materiallarını nəşr etdirib işiq üzünə çıxarmaq Fəridun bəy Köçərliyə müyəsər olmamışdır və onların sonrakı taleyi məlum deyil.

"Balalara hədiyyə" kitabının müqəddiməsi yığcam və lakonik olsa da, burada görkəmli pedaqoq və ədəbiyyatşünasın ürək yanğısı ilə söylədiyi əsl ziyalı mövqeyini görmək mümkündür. Müqəddimədən aydın olur ki, məcmuoni hazırlayıb oxuculara təqdim etməkde Fəridun bəy Köçərli-nin iki məqsədi olmuşdur:

1. Xalqın yüzillər boyu yaratdığı milli-mənəvi sərvətlərin mühüm daşıyıcısı olan folklorun itib-batmasını qarşısını almaq;
2. Böyükdə olan yeni nəsli – azyaşlı uşaqları folklor öməklərindəki dil, ruh və tərbiyəvi motivlərə kökləmək.

Birinci və ikinci məqsədin elmi-tarixi əhəmiyyətini nəzərdə tutaraq Fıridun bəy yazırdı: "Keçmişdə" şən və şöhrət sahibi olan türk milləti öz mənşəsinə, ayın və adətinə dair yaratdığı qasım-qısm nağıl və hekayələr, gözəl mənəviyyat və bəyazılar, hikmətəməz məsəllər, nazik mənəvi müəmmə və tapmacalar, balalar qəlbə açan düzmə və yarılmalar, heyvanat qisminə məxsus "sayacı sözlər" müruri-əyyam ilə xatirələrdən çıxıbdır və bu halda unudulmaqdadır. O millət ki öz tarixini, dolanacağını, vətəni və dilini sevir- bu qisim əsərləri kemali-şövk və diqqətlə cəm edib ziqiyət sormayə kimi saxlayır və balalarının ilk təlim-tərbiyəsinə onları oxumaq ilə başlayır" [3, 2-3]. Göründüyü kimi, burada həm folklor kitabı hazırlamaq, yəni folklorun toplanıb yazıya alınaraq qorunması zərurəti, həm də folklor mədəniyyətinin mənəvi gücündən istifadə edərək öz kökünə, tarixinə dorindən belə və bağlı olan yeni nəsil tərbiyə etmək məqsədi ön planda saxlanılmışdır.

Xalqın yüzillər boyu yaratdığı və orsən-əsrə, nəsil-dən-nəslə ötürüldüyü sifahi söz sərəvətini toplayıb yazıya almaq, qorumaq zərurətini görkəmli ziyalımız bir də o səbəbdən xüsusi yanğı ilə qeyd edirdi ki, artıq on doqquzuncu yüzillikdən başlayaraq üzde-nirəq qonşularımız - ermənilər Azərbaycan folklor mədəniyyətinə məxsus nümunələri öz dillərinə çevirərək dünyaya erməni folkloru adı altında tanıtmaq kimi saxtark missiya ilə məşğul olurdular. "Balalara hədiyyə"nin müqəddiməsində bu qayğılandırıcı məsələdən Fıridun bəy Köçərli xüsusi həssaslıqla söz açdı: "Bu barədə qonşularımız daha irəli gediblər. Türk millətinin əsrlərlə yaradıb vücudə gətirdiyi məsəlləri özlərinə məxsus edib "erməni nağıl və məsəlləri" adı altında başqalarına cian ediyor. Amma biz onların qədrini bilmirik və itib batmalarına əsla etina etmirik, hər işdə qafil olduğumuz kimi, bu məsələdə dəxi böyük səhv və qəflətlimiz zahir olur" [3, 3]. Təqribən yüz il öncə böyük ədəbiyyatşünasın ictimaiyyətin diqqəti önünə çəkdiyi bu problem bu gün yenə də folklor və etnoqrafiya mədəniyyətimizlə bağlı əsas narahatlıq mənbələrindən biridir. Ermənilər tarixən olduğu kimi, indi də Azərbaycan folklorunu saxtalaşdırmaq və öz adlarına çıxmaq yolunu israrla davam etdirirlər. Bu baxımdan Fıridun bəy Köçərliyin on illər öncəsi böyük uzaqgörənliklə çaldığı həyəcan təbii indinin özündə də tarixi əhəmiyyət və aktuallığını saxlamışdır.

"Balalara hədiyyə" kitabı bir təlim materialı olaraq azyaşlı uşaqlara təbiət, əhatələndikləri coğrafiyanı, mənsub olduqları xalqın adət-ənənələrini, mənşəsinə, dil gözəlliyini tanıtmaq və sevdirmək məqsədi daşıyır. Görkəmli pədaqoqun qənaətinə görə valideyinlər uşaqlarına bu nümunələri oxumaqla onları mənsub olduqları xalqın mənəvi dünyası ilə tanış edir, vətəni, milli adət-ənənələri, ana dilini sevdirlər. Öz dilini və vətəniyə sevmə bütün millətlərdə yeni böyüyən nəslin təlim-tərbiyəsində folkloru xüsusi əhəmiyyət yetirdiyini də o bu məqsədlə xüsusi şəkildə vurğulayırdı.

Kitaba daxil edilmiş folklor örnəklərinin həcən baxımından ən kiçiklərdən (yanıltmac, atalar sözü, tapmaca) tutmuş ən böyüklərinə (uşaq

nağıllarına) qədər hər birisi uşağa doğru, halallıq, zəhmətsevərlik, humanizim, təbiət və insansəvərlik duyğusu aşılayır.

Fıridun bəy Köçərli yeri gəldikcə, uşaqların asan qavraması və rahat mənimsəməsi üçün aydınlaşdırıcı qeyd və şərhələrdən də məqsədlə şəkildə istifadə etmişdir. Məsələn, "Nonom o tatar keçi" misrası ilə başlayan şeirin ötek yazısında "tatar" ifadəsinin "cəld, çevik, zirik" anlamında olduğunu göstərmişdir [3, 9]. Belə aydınlaşdırıcı qeydlər məcmuədə çoxdur.

Bundan əlavə, kitabın uyğun bölmələrində təbiəti, etnoqrafik həyatı tanıtmaya məqsədi ilə ən mühüm ev və çöl heyvanlarının, meşət əşyalarının yığcam siyahısı verilmişdir. Məsələn, "ev heyvanları: at, eşşək, qatır, dəvə, öküz, camış, kəq, qoyun, keçi, it, pişik" [3, 7]; "çöl heyvanları: qurd, ayı, tülkü, çaqqal, qış, pələng, dovşan, porsuq, dolə, maral, ceyran" [4, 10].

Etnoqrafik həyatın, milli mənşənin tanıdılması məqsədi daşıyan, "bişmişlər, çörəklər və içkilər" başlığı altındakı sıralama daha diqqətçəkicidir:

Bişmişlər: aş, bozbaş, plov, çilov, dolma, küftə, qovurma, bozartma, kabab, lüləkabab, ərıştə, umac, xoşil, halva, holımaşı, xingal, firmi, qay-saba, dovğa, səmonı.

Çörəklər: yuxa, çək əppəyi, təndir çörəyi, ləvəş, səngək, fətir, şəkər çörəyi, qatdama, fəşəli, əkirəkək, kəsə, qoğal.

İçkilər: su, süd, çay, qəhvə, şərəb, ayran, kərəməş, külməş, bulama" [4, 20].

Qeyd etmək lazımdır ki, yuxarıdakı etnoqrafik vahidlər ilk dəfə Fıridun bəy Köçərliyin "Balalara hədiyyə" kitabında ardıcıl sıralama ilə təqdim olunmuş və mətbəx mədəniyyətimizə məxsus milli realitələr olaraq qeydə alınmışdır. Bu baxımdan həmin milli-etnoqrafik vahidləri əks etdirən yuxarıdakı təqdimat bu gün tarixi qaynaq kimi də böyük elmi əhəmiyyət kəsb edir.

"Balalara hədiyyə" toplusu bir folklor kitabı kimi də xüsusi dəyərə malikdir. Bu toplu Azərbaycan folklor kitabı tarixində antologiya sığdığı təqdim olunan ilk nəşr işidir. Doğrudur, buradadır mətnlər, əsasən mövzular (məsələn, qoyunla, keçi ilə, öküzlə, ilin fəsilləri ilə bağlı) üzrə düzülüş və bu səbəbdən də janr təsnifatına əsasən mündərcatı qurulmamışdır. Ona görə də məsəl, tapmaca, nağıl kimi janrlar kitabın müxtəlif yerlərinə səpələnmiş vəziyyətdədir. Bununla belə, məcmuədə atalar sözü, tapmaca, yanıtmac, nağıl, sayacı nəğməsi, holavlar, təkərrümo, lay-la, bayatı, sanama, aşıq şeiri və s. kimi çoxsaylı janrların yer alması onun folklor antologiyası səciyyəsi daşdığını göstərir.

Əslində zahirən uşaq folkloru antologiyası təsəvvürü yaradan bu məcmuədəki materialların xeyli qismi (sayaçılar, holavlarlar, qodu-qodu və s.) öz gənş əhatə dairəsinə malikdir. Ən diqqətçəkən cəhət isə odur ki, sözü gedən folklor materiallarının böyük əksəriyyəti ilk dəfə məhz

Firidun bəy Kəçərli tərəfindən toplanmış nəşr olunaraq elmi dövriyyəyə çıxarılmışdır. Məsələn, bu gün Azərbaycan folklorşünaslığında "Sayaç mərasimi" mövzusunda müraciət edən hər hansı bir tədqiqatçı bə sahədə ilk addımın Firidun bəy Kəçərli tərəfindən atıldığını söyləməyə məcburdur.

*Sulam əleyk say bəylər.
Bir-birindən yey bəylər.
Sayaç gəldi, gördünüz,
Sulam verdi, aldınız,
Alın tapal qoç quzu
Sayaçıya verdiniz [4, 79]*

misraları ilə başlanan folklor mətni sifahi xalq ədəbiyyatına həsr olunmuş əksər dərslərdə, tədqiqatlarda ən mötəbər istinad mənbəyinə çevrilmişdir.

Azərbaycan uşaq folklorunun qızı fondunda yer alan "Xoruz və padşah", "Səngülüm, Süngülüm, Məngülüm", "Pispa xanım və Siçan bəy", "Göyçək Fatma" kimi unikal folklor nümunələri "Balalara hədiyyə" kitabının nəşrindən sonra daha da populyarlaşmış, müxtəlif səciyyəli folklor antologiyalarına, dərslərə, müxtəlif uşaq vəsaitlərinə daxil edilmişdir.

Tərtib ardıcılığı üzrə izlədiklə təplərdə yer alan əsas materialların tərtibçisi tərəfindən moqəddəs şəkildə müəyyən məzmun növbələşməsinə (yas, toy mərasiminə bağlı mətlər və uşaq folkloru) tabe etdirildiyi görünməkdədir. Hərçənd ki, bu növbələşmənin heyatın inkişaf dinamikası üzrə qurulması (uşaq folkloru, toy və yas nöğmələri ardıcılığı ilə) daha məntiqli və təsirli səslənərdi. Bununla belə, bu toplu janr təsnifatına əsaslanan ilk antoloji təcrübə olduğu üçün onun qütblərindən daha çox uğurları, folklorşünaslıq baxımından elmi əhəmiyyət kəsb edən məziyyətləri diqqət önündə dayanmağa layiqdir.

Maraqlıdır ki, "Balalara hədiyyə" kitabı işıq üzü gördükdən az sonra ədəbi-mədəni sferada, eləcə də ictimaiyyət arasında rəğbətə qarşılanaraq geniş əks-səda doğmuşdur. Həmin dövrdə öz ciddi və obyektiv tənqidi çıxışları ilə ədəbi-mədəni alomda özünəməxsus nüfuz sahibli olan görkəmli yazıçı və münəqqid Seyid Hüseyn Kazımoğlu kitabın nəşrindən az sonra onu ictimai-mədəni həyatımızda mühüm bir hadisə kimi yüksək dəyərləndirərək, "İqbal" qəzetinin 1913-cü ilə məxsus 366-cı nömrəsində "Balalara hədiyyə", yaxud "Qafqazda birinci kitab" adlı resenziya ilə çıxış edir.

Seyid Hüseyn Kazımoğlu öz məqaləsində Firidun bəy Kəçərlinin hazırladığı folklor toplusuna təkcə təlim-tərbiyə işinə xidmət edən uşaq kitabı kimi deyil, həm də bütövlükdə xalq mədəniyyətini əks etdirən misilsiz bir mənbə kimi yüksək qiymət verir. Maraqlıdır ki, görkəmli tənqidiçi "Balalara hədiyyə"nin əhəmiyyət dairəsinə daha geniş miqyasda qəbul edərək onun bir folklor kitabı kimi mədəni-tarixi dəyərini xüsusi vurğulayırdı: "Hərçənd bu

kitab zahirədə uşaqlar üçün yazılmışsa da, lakin bütün mələt milliyyəti-türklüyə mənsub nəql-həkayələri və Qafqaz türklərinə ata-babadan qalma düzgü və tapmacaları, milli-məsəl və nəğmələri tərtib etdirdiyən aşkar ediyor, bizi kəndimizə tanıtdırıyor və keçmişimizə qarşı bizdə milli bir duyğu yodur" [5, 70].

Seyid Hüseyn Kazımoğlu daha sonra kitabın milli-mənəvi varlığını, xüsusən də doğma ana dilimizin saflığını qorumaq istiqamətində nə qədər böyük əhəmiyyət kəsb etdiyinə diqqət yönəldirdi: "Bu kimi hədiyyələr nəşr edilse idi, millətimize və dilimizə böyük xidmət edilmiş olurdu. Zira balalarımız arasında söylənən və işlənən məsəl və tapmacalardan, nəğmə və düzgünlərdən bir çoxu xatirəmizdə fəramuş olmuş türk sözləri bəyrənərdik və əvəzinə də qullandığımız əcnəbi sözlərini dilimizdən və yazımızdan kənar edərdik [5, 71]. Əlbəttə, bütün bu deyilənlər Firidun bəy Kəçərlinin hazırlayıb nəşr etdirdiyi folklor kitabının ədəbi-nəzəri fikirdəki inikasıdır. Qeyd etmək lazımdır ki, "Balalara hədiyyə" kitabı iyirminci əsrin əvvəllərindəki ən mühüm folklor nəşrlərindən biri olmaqla əlavə, sonrakı dövəmdə uzun bir zaman ərzində Azərbaycan folklor kitabının ən müxtəlif nəşrlərində, xüsusən də folklor antologiyalarının tərtibində mötəbər istinad mənbəyi olmuşdur.

Bələliklə, "Azərbaycan folklor kitabı"nın yeni dövr mərhələsi kitab mədəniyyəti tariximizdə bir sıra özünəməxsus, əlamətdar hadisələrə yadda qalır. Dövrün əsas səciyyəsi bir tərəfdən Azərbaycan folklorunun Avropa (Xədzko "Koroğlu"su) və Rusiya ("SMOMPK" məcmuəsi) hüdudlarından tənidilməsi imkanı ilə ortaya çıxarsa, başqa bir tərəfdən də "əlyazma kitab" mərhələsindən çap kitabına keçidi, yeni ilk folklor nəşrləri ilə xarakterizə olunur.

On doqquzuncu yüzilliyin sonları və iyirminci yüzilliyin əvvəllərində işıq üzü görən ilk folklor nəşrləri, o cümlədən də Firidun bəy Kəçərlinin hazırladığı "Balalara hədiyyə" kitabı sifahi ədəbiyyat nümunələrini çoxnüsxəli (çox-tirajlı) təqdimi baxımından böyük mədəni-tarixi əhəmiyyət kəsb edir. Təknüsxəli və ya əzəyətli əlyazma kitabların texnologiyası üsulla çoxaldılmış nəşr işləri ilə əvəz olunması folklor mədəniyyətimizin qorunması, təbliği, xüsusən də yeni böyüyən nəşrlərlə mənimləməsi sahəsində misilsiz rol oynayırdı. İlk folklor nəşrlərinin bəzilərinin (məsələn, "Məlik Məhəmməd", "Balalara hədiyyə", "Arvad ağası" və s.) növbəti illərdə yenidən bir neçə dəfə çap olunması həmin kitablara olan marağ və mənəvi ehtiyacın ifadəsi idi.

"Əlyazma kitab" mərhələsindən fərqli olaraq, çap kitabı mərhələsində folklor işi ayrı-ayrı vətənpərvər adamların məşğul olduğu səyrok bir iş halından çıxaraq təcridən çoxsaylı ziyalı tobaqəni düşündürən, qayğılandıraraq hazırlanmış məqəddimələrdən və o dövrdə mətbuatda həmin nəşrlər barəsində dərc olunan rəy və resenziyalardan da göründüyü kimi, sözügedən tarixi mərhələdə Azərbaycan ziyalılığı folklor kitabı işinə sadəcə sirdən bir kitab nəşri işi kimi deyil, milli özünütanıma və milli özünütəqdim düşüncəsi miqyasında yanaşırdı.

Ləkin bu dövrün özündə də mövcud fəaliyyətin mərkəzləşdirilməsi və məqsədyönlü şəkildə həyata keçirilməsi ilə bağlı hər hansı səviyyədə təşkilatçılıq işi həyata keçirilmədiyindən, sistemli və ardıcıl işlər görmək mümkün olmur. Tarixi təcrübə göstərir ki, ilk folklor nəşrləri böyük əksəriyyətlə onları hazırlayan müəlliflərin şəxsi maliyyə vəsaiti və fədakarlığı hesabına gerçəkləşmişdir.

Bununla belə, dövrün məhdud imkanları daxilində gerçəkləşdirilən digər folklor nəşrləri kimi, Firidun bəy Köçərliyin hazırladığı "Balalara hədiyyə" kitabı da Azərbaycan folklor kitabının ilk antoloji nəşri təcrübəsi olaraq kitab mədəniyyəti tariximizdə unudulmaz yer alır.

ƏDƏBİYYAT

1. *Qəmərlı M. Atalar sözü*. İrəvan, "Edilson" mətbəəsi, 1899.
2. *Çamanzamini* Ə. Q. Məlik Məhəmməd. Bakı, "Kaspi", 1911.
3. *Köçərli F. Balalara hədiyyə*. Bakı, "Kaspi", 1912.
4. *Əfəndiyev P. Azərbaycan folklorşünaslığı*. Bakı, ADPU nəşriyyatı, 2000.
5. *Köçərli F. Balalara hədiyyə*. Bakı, "Gənclik", 1967.

A.İ.Əliyeva-Kəngərli

THE BOOK "PRESENT TO BABIES" OF F.KOCHARLI AS THE FIRST EDITION ANTHOLOGICAL FOLKLORE

Summary

In the article has been researched the book "Present to babies" of prominent education worker and literary scholar of Azerbaijan, Firidun bey Kocharli and has been given analysis of the content of the book, included in the sample of national folklore, the appropriateness of comments to them, designed for children's perception. At the same time has been noted the folklore importance of the publication.

А.И.Алиева-Кенгерли

КНИГА "ПОДАРОК ДЛЯ МАЛЫШЕЙ" Ф. КОЧАРЛИ КАК ПЕРВОЕ АНТОЛОГИЧЕСКОЕ ФOLKLOРНОЕ ИЗДАНИЕ

Резюме

В статье исследуется опубликованная в 1912 году фольклорная книга видного азербайджанского просветителя, литературоведа Фиридун бекя Кочарли "Подарок для малышей". В исследуемой статье дан анализ содержания книги, включенных в нее образцов национального фольклора, целесообразность данных к ним комментариев, рассчитанных на детское восприятие. В то же время отмечается фольклористическая значимость издания.

HACI HƏSƏNOV, ELДАР ƏLİYEV

Tarix üzrə fəlsəfə doktorları

A. Bakıxanov adına Tarix İnstitutu
hacihasanov@mail.ru

FİRİDUN BƏY KÖÇƏRLİ: DÖVRÜ, HƏYATI VƏ FƏALİYYƏTİ TARİXİNDƏN

Açar sözlər: Azərbaycan, ədəbiyyat, maarif, pedaqogika, mətbuat, ictimai həyat

Key words: Azerbaijan, literature, education, pedagogics, press and public life

Ключевые слова: Азербайджан, литература, просвещение, педагогика, печать, общественная жизнь

XIX-XX əsrin əvvəlləri Azərbaycan tarixində çox ciddi sosial-iqtisadi, ictimai-siyasi və ideoloji-mədəni proseslərin gətirdiyi bir dövrdür.

Məlumdur ki, XIX əsrin ilk sülüsündə baş vermiş rus-qacar müharibələrinin nəticəsində Quzey Azərbaycan torpaqları işğal olunaraq Rusiya imperiyasının tərkibinə qatılmışdır və Daniyal sultanın başçılığı ilə 1844-cü ildə baş vermiş üsyanın yatırılmasından dərhal sonra İlisu sultanlığının ləğvi ilə məhz çar Rusiyasının əli ilə quzeydə Azərbaycan dövlətçiliyi məhv edilmiş, dövlətçilik tariximizdə toxminən 76 illik fasilə yaranmışdır.

Quzey Azərbaycanda 1801-ci ildən 1917-ci ilədək davam etmiş romanovlar Rusiyasının əsarətində dövrü tariximizdə çox mürəkkəb və çox müxtəlif qlobal sosial-iqtisadi, ictimai-siyasi və mədəni-ideoloji proseslərlə zəngin bu mərhələ olmuşdur.